

Konjunkturläget kvartal 4, 2022

Konjunkturläget försämrades successivt under 2022 och innevarande års första månader, vilket medförde en nedskrivning av tillväxttakten i svensk ekonomi för 2023. Prognosen för svensk BNP-tillväxt har följaktligen skrivits ner till omkring -0,8 procent av Konjunkturinstitutet (KI) för 2023 och mycket talar för att ytterligare nedskrivning kan ske under våren. I nuläget befinner sig Sverige alltså i en lågkonjunktur och i år förväntas svensk ekonomi ha den lägsta BNP-tillväxten av samtliga EU-länder. En förklaring till detta är hushållens pessimism som förklaras av bl.a. prisökningar och successivt höjda styrräntor, som syftar till att stävja inflationen. Svenska hushåll har en betydande skuldsättning i jämförelse med många andra EU-länder och penningpolitiken som syftar till att bromsa pristillväxten urholkar hushållens finansiella resurser. Det finns dock en rad samverkande faktorer som förklarar lågkonjunkturer. Förutom nämnda inflation och höjda räntor spelar höga energi- och bränslepriser och den ryska invasionen av Ukraina en betydande roll i konjunkturinbromsningen.

Konfidensindikatorn och Barometerindikatorn är tagna från

Konjunkturbarometern, en enkätundersökning till företag och hushåll som utförs varje månad av Konjunkturinstitutet.

Konfidensindikatorn är en sammanvägning av företagens svar på frågor om bland annat orderstock, försäljningsvolym, nulägesomdöme och förväntningar.

Barometerindikatorn sammanfattar konfidensindikatorerna för näringsliv och hushåll och tas fram enbart på riksnivå. Syftet är att fånga stämningsslaget i den svenska ekonomin.

Värden över 100 respektive 110 motsvarar en starkare respektive mycket starkare ekonomi än normalt. Värden under 100 respektive under 90 visar en svagare respektive mycket svagare ekonomi än normalt.

Noterbart är att många bedömare menar att den nuvarande situationen i vissa delar skiljer sig från andra lågkonjunkturer eftersom det rör sig om en efterfrågekris, som förklaras av en utbredd pessimism bland svenska hushåll. Kraftig pristillväxt, ökade räntekostnader, minskade reallöner och oro inför framtiden gör att konsumenterna håller i pengarna. Detta medför att efterfrågan på varor och tjänster i svensk ekonomi minskar och den ekonomiska aktiviteten avtar så sakteliga. Samtidigt drar vissa ekonomer paralleller till 1970-talets oljekris och den dessförinnan förda expansiva penningpolitiken, vilken bidrog till att hålla uppe inflationstrycket.

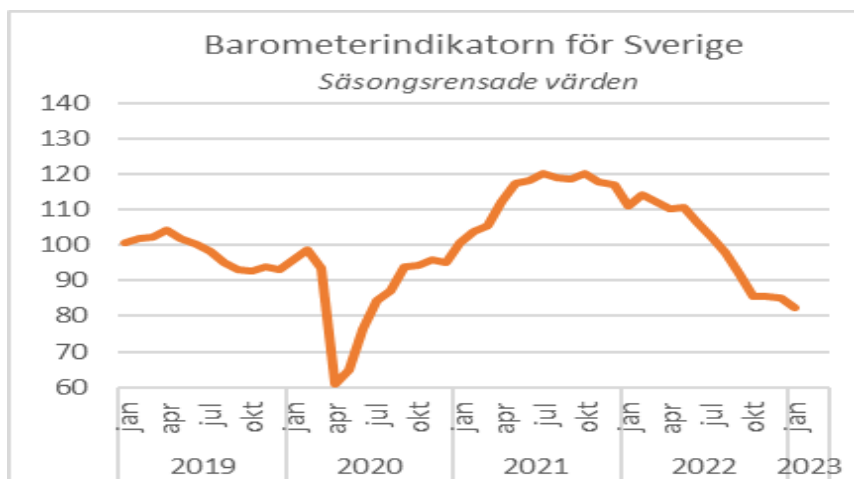
Inflationen

Inflation innebär att priserna stiger och att konsumenter kan köpa färre varor och tjänster för en given summa pengar. (Motsatsen till inflation är deflation som innebär att priserna sjunker.) Inflationen mäts på basis av förändringar av konsumentpriserna under en tolv månadersperiod. (Om inflationen är 4 procent innebär det att konsumentpriserna är 4 procent högre än de var för 12 månader sedan.) Förändringen av konsumentpriser sammanställs av SCB månatligen och sammanfattas i Konsumentprisindex (KPI). KPI baseras inte på samtliga varor och tjänster vi konsumerar utan SCB gör ett urval av s.k. representantvaror, vilket är en typ av varukorg som konsumeras frekvent i svensk ekonomi. De olika varorna i varukorgen viktas för att avspegla hur stor del av vår konsumtion de utgör.

Sveriges inflationsmål är 2 procent och sätts av Riksbanken. Sett till åren från finanskrisen 2008 till pandemiåret 2020 var inflationstakten låg och Riksbanken bedrev därför en expansiv penningpolitik i syfte att uppnå inflationsmålet. Under coronakrisen 2020 föll inflationen och låg nära noll, för att sedan återhämta sig i början av 2021. Under hösten 2021 och vintermånaderna 2021/2022 ökade inflationen kraftigt, vilket bl.a. drevs på av ökade bränsle- och energipriser och dess inverkan på de samlade produktionskostnaderna i svensk och europeisk ekonomi. Under vår och sommar 2022 ökade inflationstakten ytterligare och inflationen uppgick i juli 2022 till 8,0 procent. Den höga inflationstakten fortlevde sedan under hösten och i oktober uppgick den till 9,3 procent. Sedan dess har prisökningarna fortsatt vara höga och i januari innevarande år uppgick inflationen till 11,7 procent. Bedömare menar att inflationen kommer att vara fortsatt hög under kommande månader, även om det finns förhoppningar om en successiv inbromsning till följd av bl.a. höjda räntor. Det finns all anledning att bevaka inflationstakten, eftersom kraftiga prisökningar minskar hushållens köpkraft och risken för krav på kompensation i lönebildningen är stor. Kompensationskrav som, om de tillgodoses av arbetsgivarsidan, riskerar att ge ett än högre inflationstryck.

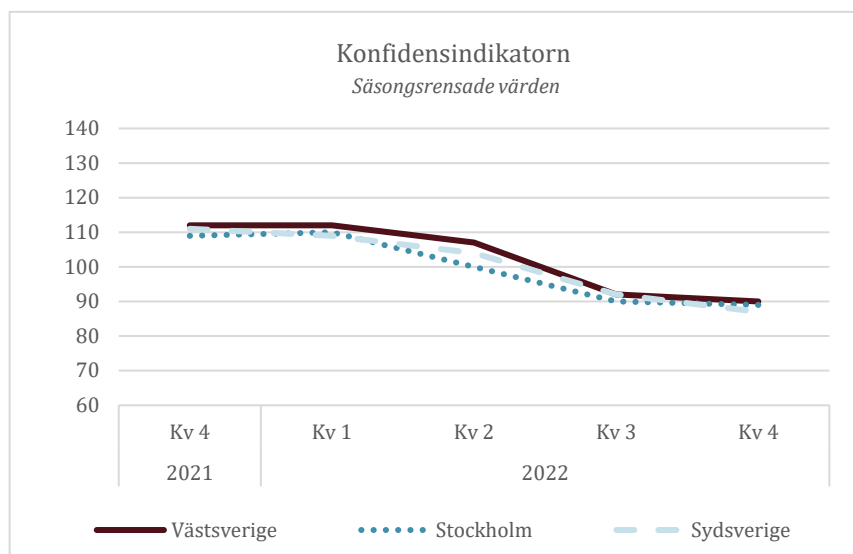
Konjunkturläget

Det aktuella konjunkturläget avspeglar sig i den av KI framtagna barometerindikatorn, vilken baseras på svar från företag och hushåll. Hänsyn tas till faktorer som orderstock, försäljning, nulägesbedömning och framtidsutsikter. (Ett värde över 100 indikerar att konjunkturen är starkare än normalt, medan ett värde under 100 visar det motsatta.) Barometerindikatorn föll kraftigt under våren 2020, varefter den successivt återhämtade sig. Under sommar och tidig höst 2020 förbättrades således läget något, vilket KI såg som ett tecken på att efterfrågan och produktion så sakteliga återhämtade sig. Följden blev en rekyl i barometerindikatorn. Under den senare delen av hösten 2020 ökade återigen smittspridningen och nya restriktioner infördes som en följd därav. Detta avspeglade sig i barometerindikatorn som minskade i övergången mellan november/december. Redan under årets första månader 2021 stärktes dock läget något och under våren förbättrades konjunkturläget ytterligare. Därefter stärktes konjunkturläget ytterligare. Under hösten 2021 stabiliserades så konjunkturläget efter en längre uppgångsperiod. Under vintern 2021/2022 försämrades konjunkturläget något av anledningar som nämns i ingressen. I januari 2022 uppmättes barometerindikatorvärdet till 110, vilket var en påtaglig minskning jämfört med hösten 2021. Konjunkturläget fluktuerade något under februari och mars månad och i april 2022 uppmättes så ett barometerindikatorvärde på 109,5. Den negativa trenden fortsatte under sommar och höst och i oktober månad uppgick barometerindikatorn till 84,6. Sedan dess har konjunkturen försvagats ytterligare och i januari 2023 hade barometerindikatorn fallit till 82,3.

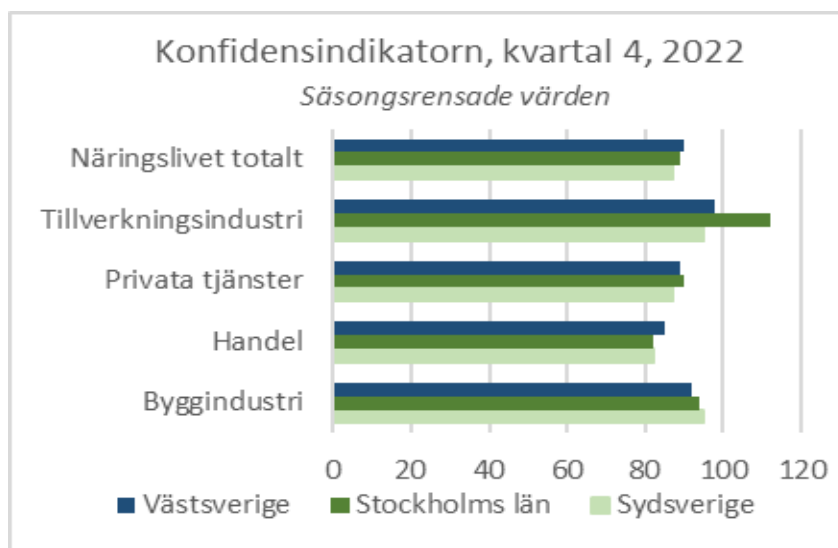

Regional konjunkturstatistik publiceras kvartalsvis och baseras på konfidensindikatorn (se faktaruta) för Stockholm (Stockholms län), Sydsverige (Blekinge och Skåne län) och Västsverige (Hallands och Västra Götalands län). Samtliga regioner upplevde ett kraftigt fall under mars och april 2020, följt av en rekyl under det andra kvartalet. Den positiva utvecklingen fortsatte under det tredje kvartalet 2020, vilket förklaras av en ökad aktivitet i såväl svensk som internationell ekonomi. Den andra smittspridningsvågen medförde att den positiva trenden bröts under det fjärde kvartalet 2020, då skillnaden mellan kvartal tre och fyra var marginell. Under första kvartalet 2021 vände utvecklingen återigen uppåt i samtliga tre regioner trots en hög smittspridning. Den positiva utvecklingen fortsatte under det andra kvartalet 2021 vilket delvis förvånade ekonomer, då svensk ekonomis anpassnings- och återhämtningsförmåga har varit mycket god under pandemin. Under det tredje kvartalet stabiliserades konjunkturläget efter en längre tids uppgång och läget var i stort sett detsamma som föregående kvartal i samtliga tre regioner. Under det fjärde kvartalet 2021 kunde tecken på avmattning skönjas i samtliga tre storstadsregioner, men trots detta var konjunkturläget fortsatt gott. I övergången till kvartal fyra 2021 stabiliserades konjunkturläget varefter en nedgång skedde under såväl kvartal 1 som kvartal 2 innevarande år. Den negativa trenden fortsatte så under tredje och fjärde kvartalen 2022, och det finns inte mycket som talar för att utvecklingen ska vända under våren 2023.

Från pandemins inledning fram till det andra kvartalet 2021 var konjunkturläget starkast i Sydsverige, även om skillnaden mellan de tre regionerna har varit förhållandevis ringa. Under tredje och fjärde kvartalet 2021 samt helåret 2022 var dock konjunkturen starkast i Västsverige. Stockholm hade länge ett mer problematiskt läge, vilket framförallt förklaras av den regionala näringslivsstrukturen. Betydande andelar av den privata serviceproduktionen är koncentrerad till Stockholmsområdet. Så snart restriktionerna lättades förbättrades dock konjunkturläget i Stockholm. Denna utveckling bröts under det andra kvartalet 2022 då Stockholm upplevde en påtaglig tillbakagång. För västsvensk del är industrikonjunkturen av särskild betydelse och det höga efterfrågetrycket på exportmarknaden har en positiv inverkan på läget i Västsverige. Den förhållandevis goda industrikonjunkturen avspeglar sig i diagrammet nedan, då Västsverige som sagt har det mest gynnsamma konjunkturläget.

Som framgår i diagrammet nedan rådde ett förhållandevis svagt konjunkturläge inom flertalet branscher under det fjärde kvartalet 2022, med handel som det stora sänknet. Den minskade privatkonsumtionen har slagit hårt mot handeln som har upplevt en betydande tillbakagång under året. Industrikonjunkturen var som nämnts ovan förhållandevis god och orderstocken var fortsatt tillfredsställande inom många branscher.

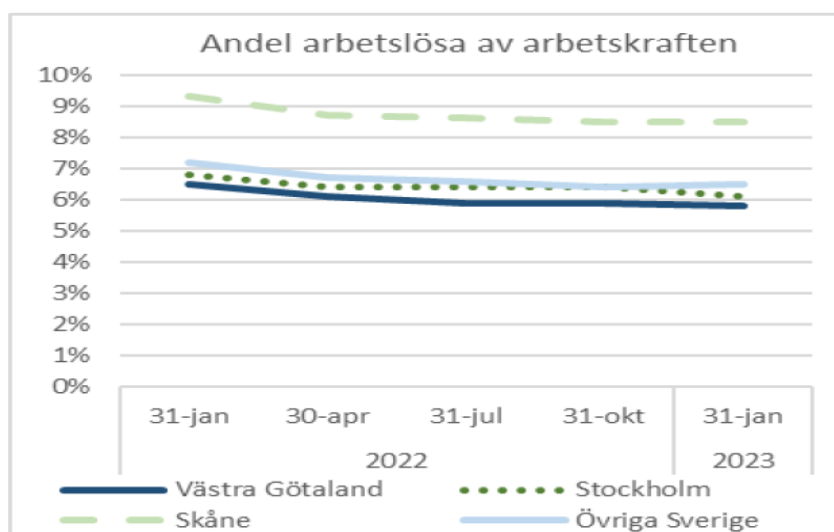

För västsvensk del är utvecklingen inom industrin särskilt betydelsefull för det samlade konjunkturläget. En återhämtning i Västsverige kommer att påverkas av industrikonjunkturen i Sverige och omvärlden. Ett orosmoln inom industrin är i nuläget bristen på halvledare, kraftig ökade energipriser samt prisökningar på världsmarknaden, vilket skapar flaskhalsar inom produktionsleden. Flaskhalsar som medför att företagen ej kan nå produktionstaket och nyttja expansionsutrymmet. Tyvärr ser bristen på halvledare och ökande priser ut att bestå under en överskådlig framtid och näringslivsrepresentanter flaggar i skrivande stund för att detta kan få negativa konsekvenser för svensk ekonomi och sysselsättning.

Arbetsmarknadsläget

Under vår och tidig sommar 2020 ökade arbetslösheten närmast lavinartat och varslen duggade tätt. I slutet av sommaren 2020 uppgick arbetslösheten i Västra Götaland till 8,8 procent (9,2 procent i riket som helhet). Det fanns en utbredd oro för arbetsmarknadsläget och prognoserna pekade mot en arbetslöshetsnivå på omkring 11–12 procent i början av 2021. Det förbättrade konjunkturläget hade dock en positiv inverkan på arbetsmarknaden och andelen öppet arbetslösa eller i program minskade kontinuerligt under 2021 och 2022. I mitten av januari 2023 uppgick den öppna arbetslösheten i Västra Götaland till 5,8 procent, vilket kan jämföras med 6,5 procent under samma månad föregående år. Trots att svensk ekonomi befinner sig i en lågkonjunktur upprätthålls fortsatt en hög sysselsättningsgrad, vilket huvudsakligen förklaras av en utbredd arbetskraftsbrist i svensk ekonomi.

Trots det förhållandevis goda arbetsmarknadsläget varnar berörda myndigheter för att en stor grupp unga vuxna samt utrikes födda har fastnat i långtidsarbetslöshet. (Utvecklingen av arbetslösheten i Västra Götaland, Skåne, Stockholm samt övriga Sverige illustreras i diagrammet nedan.) I nuläget är långtidsarbetslösheten inom aktuella grupper betydande och riktade insatser krävs om utvecklingen ska kunna vändas. Den höga arbetslösheten inom aktuella grupper förklaras bland annat av att de har jämförelsevis kort arbetslivserfarenhet, begränsad utbildningsbakgrund och ofta erhåller osäkra anställningsvillkor som exempelvis timanställning. (De osäkra anställningsvillkoren gör att de oftast inte omfattas av statligt stöd för korttidsarbete eller varsel.)

Samtidigt som arbetslösheten är förhållandevis hög uppger ett växande antal företag att det råder brist på arbetskraft. Det råder följaktligen en mismatchning mellan arbetsmarknadens utbuds- och efterfrågesida, då de arbetslösa allt som oftast saknar den utbildning som efterfrågas från arbetsgivarsidan. Detta problem är en fråga som är högt upp på agendan hos samtliga berörda offentliga instanser, eftersom bristen på arbetskraft skapar flaskhalsar i produktionsleden.